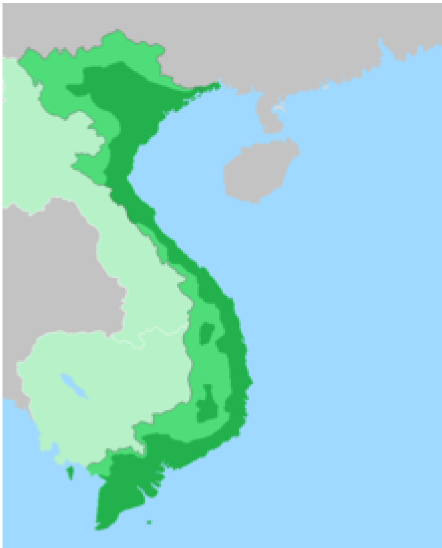
WIKIPEDIA

Vietnamees

Van Wikipedia

Dit artikel is gesjreve (of begós) in 't Mestreechs. Laes hie wie v'r mit de versjillende saorte Limburgs ómgaon.

Vietnamees is 'n Austroaziatische taol die weurt gesproke door de mierderheid vaan de Vietnamese bevolking en door diverse vlöchtelinge- en migrantegemeinsjappe wereldwied. 't Aontal sprekers bedroog in 2009 nao sjatting 76 mieljoen, boemèt 't ein vaan de groeter taole op de wereld is. 't Vietnamees is de officieel taol vaan Vietnam en ein vaan de werktaole vaan de ASEAN.

Verspreiing vaan 't Vietnamees. Doonkergreun: inheims/taol vaan de mierderheid. Middegreun: nationaol taol meh neet inheims. Leechgreun: belaankrieke vreem taol.

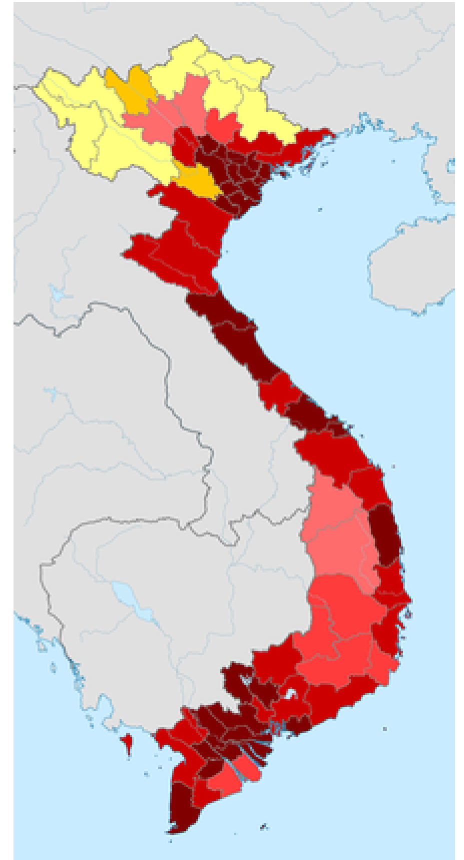
't Vietnamees vörmp 'nen taolboond mèt diverse, deils oonverwante taole in de regio, wat ziech uut in de klaanklier (korte, einlèttergrepege wäörd mèt toene), grammatica (isolerende taol) en woordesjat. In tegestèlling tot aander cultuurtaole in de regio gebruuk 't Vietnamees gei Brahmaans sjrif. In 't verleie woort 'ne vörm vaan 't Chinees sjrif gebruuk; allewijl gebruuk me 't Latiens sjrif mèt hiel väöl diacritische teikes.

Inhawd

Verspreiing

Binne Vietnam

Vietnamees weurt door gans 't land gesproke. Es ierste taol vint me 't veural in 't kösgebeed en landinwaarts in de delta's vaan de Roej Revier en de Mekong. 't Gebeed boe aander taole inheims zien is vrij groet, meh väöl dunner bevolk es 't deils zier versteidelek gebeed boe Vietnamees weurt gesproke. Veural in 't binneland vaan 't noorde, wat eigelek al direk westelek en noordelek vaan Hanoi begint, huurt me diverse aander taole (Muong, Tay, Dao, Hmong, um de groetste te neume). Ouch in 't zuie gief 't aander taole mèt väöl sprekers (veural Khmer en Bahnar). In 't binneland vaan Midde-Vietnam gief 't diverse Austronesische taole. Me maag aonnumme tot e groet deil vaan hun 't Vietnamees intösse beheers. Groeter stei wie Pleiku, wat aanders middenin Austronesisch gebeed ligk, zien al Vietnameestaoleg.

Etnische Vietnameze (*Kinh*) per provincie, vaan <20% (leechgeel) tot >95% (doonkerroed). N.B.: Ouch lui oet aander etnische gróppe kinnen 't Vietnamees es moojertaol höbbe.

In 't boeteland

Hei en dao próts 't Vietnamees taolgebeed euver de landsgrens. Dit is in de ierste plaots zoe in 't zuie. In Zuid-Cambodja gief 't get Vietnameestaolege dörper en daoboete nog 'n significante Vietnamese minderheid. Mèt recinte migrante debij löp 't aontal etnische Vietnameze in Cambodja tegen de 800.000. Gans in 't noorde, euver de grens mèt China, gief 't 'n klein Vietnamese kolonistegemeinsjap, de Gin, meh of die nog ummertouw de taol vaan hun veurawwers spreke is de vraog.

Numeriek belaankrieker zien de migrantegemeinsjappe in 't inger en wijer boeteland. Neve Cambodja moot me daan in de ierste plaots nao Laos loere, boe intösse zoe'n 100.000 Vietnameze woene. In de loup en naosleip vaan de Vietnamoorlog zien diverse tegestenders vaan 't communistisch bewind nao de Vereinegde Staote gegaange; de Vietnamese gemeinsjap is dao intösse wel twie mieljoen lui groet. Ouch vaan belaank is Fraankriek, d'n awwe kolonisator. Aander len mèt intösse mie es 100.000 etnische Vietnameze zien Australië, Japan, Taiwan, Zuid-Korea en Duitsland. In Nederland woene zeker 20.000 Vietnameze, in 't Belsj zoeget 14.000. Vaan de joonger generaties, die neet in Vietnam gebore zien, zal e groet deil de taol vaan hun geboorteland beter spreke es 't Vietnamees.

Nao de Val vaan de Moer zien rillatief väöl Vietnameze nao Midde-Europa gegaange es arbeidsmigrant. In Tsjechië is 't Vietnamees zelfs al erkind es minderheidstaol.

Plaots binne de Austroaziatische taole

De femilie vaan de Austroaziatische taole, die weurt geach inheims te zien in Zuidoos-Azië, is al sinds de prehistorie, mesjiens zelfs al sinds de steintied, opgebroke in diverse oonderfemilies die oonderein hendeg divers zien en op 't ierste geziech neet verwant liekene. Zoedoende is 't Vietnamees oonder mie verwant aon 't Khmer, 't al geneump Bahnar, de Aslische taole (oet 't binneland vaan Maleisië), de Nicobarese taole en zelfs aon de Mundataole oet Oos-India.

't Vietnamees huurt zelf bij 'n klein, intern wel vrij ing oonderfemilie die me de Vietische taole heet geduip. 't Insegs aander lid vaan dees taolgróp mèt mie es ein mieljoen sprekers is 't Muong, wat wie gezag in groete deile vaan Noord-Vietnam weurt gesproke. Ouch 't Cuoi, op de grens vaan Vietnam en Laos, heet nog mie es 100.000 sprekers. De res vaan de taole is klein en weurt in 'tzelfde oerwoudgebeed gesproke, soms door einen inkele stam.

Historie

De Vietische taole kinne in situ zien oontstande, in d'n delta vaan de Roej Revier, meh 't is ouch meugelek tot dit gebeed oersprunkelek Thaissprekend waor en de veurawwers vaan de Vietnameze pas tösse de zevenden en negenden iew vaanoet 't zuie opkaome. Ouch oonbekind is wienie de splitsing tösen 't Vietnamees en 't Muong heet plaotsgevoonte. De gemeinsjappeleke taol die aon die allebei te groondslaag ligk weurt soms *Pre-Vietnamees* geneump, de taol nao de splitsing hèt daan *Proto-Vietnamees*. In dit stadium al moot de taol drei toene höbbe gehad. *Archaïsch Vietnamees* begint nao de groetsjaolegen influx vaan Chinese wäörd, 'n oontwikkeling die oonderzeukers zoeget op d'n tienden iew vaslègke. Dao-oet oontwikkelde ziech 't Aajdvietnamees, de taol die in 't ajdste *chu nom* weurt weergegeve. 'ne Belaankrieke bron is de Chinesen dictionair *Huáyí Yìyǔ* (华夷译语). In dezen taol hadde de drei toene ziech oetgesplits tot zès, wat gebäörd waor oonder drök vaan 'nen oetdunnende klaankinventair (m.a.w. mie toene waore nujeg um versjèlle te blieve make). Op 't memint tot Europeaone de taol beginne op te sjrieve en te oonderzeuke geit me spreke vaan Middelvietnamees. Dit liek al good op de modern taol, meh 'n paar belaankrieke klaankveraanderinge sjeien 't vaan de modern taol. Nuivietnamees liet me beginne bij de koloniaolen tied. Boete de al geneumde klaankveraanderinge is dit ouch 't memint tot de Chinesen invlood oetsjeit. In plaots daovaan lient de taol diverse wäörd oet 't Frans.

Sjrif

Chu nom

In vergelieking mèt de aander len in Zuidoos-Azië heet Vietnam vaanajds minder oonder Indischen invlood gestande en väöl mie oonder Chinese. 't Land vörmde zelfs iewelaank 'ne Chinese vazalstaot. Dit verklaort boeveur 't Vietnamees, in tegestèlling tot 't Birmees, Thais, Laotiaans en Khmer, gein Indisch sjrif gebruuk. In plaots daovaan naom 't 't Chinees sjrif euver. Vaanaof in eder geval d'n daartienden iew begós me daovaan 'ne gans eige variant te oontwikkele. Feitelek waor 't Vietnamees, wat zjus wie 't Chinees 'n isolerende taol mèt einlèttergrepege wäörd is, nog wel beter gesjik veur in Chinese karakter te sjrieve es 't Japans of 't Koreaans, boe me datzelfde góng doen. Chinees sjrif gebruuk um Vietnamees in te sjrieve neump me *Chữ Nôm*, lètterlek 'zuieleke karakters' (in tegestèlling tot de 'karakters vaan 't noorde', d.w.z. vaan China zelf).

Door 't logografisch karakter vaan 't Chinees sjrif, boe ei teike zoewel de klaank es de beteikenis vaan e woord in ziech dreug, kin dat opsjrieve op twie menere gebäöre. Me kós deveur keze um e karakter mèt dezelfde beteikenis (meh 'nen aandere klaank) gebruke. Zoe beteikent 本 in allebei de taole 'kapitaol', meh weurt 't in 't Chinees (Mandarijn) geleze es *běn* en in 't Vietnamees es *vốn*. Me kós daorentege ouch e karakter de klaank vaan e woord doen weergeve, ouch al had 't in 't Chinees 'n gans aander beteikenis. Zoe leus me 沒 es *một*, wat bès liekent op 't Middelchinees *muət* meh in 't Vietnamees verstande weurt es 'ein' dewijl 't in 't Chinees 'verdrinke' beteikent.

Bij Sino-Vietnamese wäörd (de väöl wäörd die 't Vietnamees door de iewe heer oet 't Chinees heet geliend) deeg ziech dit probleem neet veur: veur die woord kós me gewoen 't teike gebruke wat 't Chinees dao al veur gebruukde. Wel heet 't Vietnamees dees wäörd dèks al geliend oet 't Middelchinees ('t Chinees vaan 't ierste millennium); dit maak hunne klaank dus wel aanders es in 't modern Standaardchinees. Soms kin zoe'n 'sino-xeen' oetspraok helpe in 't reconstruere vaan 't Middel- en Aajdchinees.

Umtot veur diverse wäörd gei fonetisch complemint kós weure gevoonde en/of 't gebruuk vaan allein oersprunkeleke karakters dobbelzinnege situaties oplieverde, heet me door de iewe heer e groet aontal oersprunkelek Vietnamese karakters oontwikkeld. Dèks teikene ziech die door de combinatie vaan twie aw karakters, boe eint vaan de twie de facto es diacritisch teike deent.

't Chu nom bleef tot begin twintegsten iew in algemein gebruuk, tot 't door de koloniaol euverheid gepriffereerd Latiens sjrif 't pleit won. Es me 't allewijl al aontröf, is dat veural in de vörm vaan sjrif-amulètte en historiserende opsjrifte.

Latiens

De ierste Latiense transcripties vaan 't Vietnamees woorte al kort nao de westerse oontdèkking vaan 't land gemaak door de Portugese jezuïete Gaspar do Amaral en António Barbosa. In de zeventienden iew góng hunne Fransen ordegenoet Alexandre de Rhodes dao-op wijer. Heer stèlde 'nen dreitaolegen dictionair same, d'n *Dictionarium Annamiticum Lusitanum et Latinum*, die in 1651, kort nao zienen doed, woort gedrök. Hei-in laog de spèlling vaan de taol al veur e groet deil vas. Dit verklaort ouch boeveur 't Vietnamees sjrif de spore vaan de Portugese spèlling dreug, en boeveur 't soms neet mèt de oetspraok correspondeert: de sjrieftaol is gebaseerd op de oetspraok wie die roond 1600 waor. Ei dink is wel veraanderd: 't teike ꞗ gebruuk, wat de klaank [β] weergaof, is intösse aofgesjaf, umtot de klaank is goon samevalle mèt de *v* (vreuger oetspraok [w], allewijl [v]).

Langen tied waor dit sjrif veural in gebruuk bij Europeaone (veural missionaire) die ziech de taol wouwe liere, en bij de christeleke minderheid in 't land. Dit veraanderde evels mèt de Franse euverheersing. In 1910 veurde 't koloniaol bewind 't Latiens sjrif verpliech in (meh de Chinese karakters woorte neet verboje). 't Sjrif won daonao in inkel decennia 't pleit, umtot 't chu nom, ouch bij anti-Franse revolutionaire, woort geassocieerd mèt de vreuger Chinese dominantie en reactionair ideeë.

Kinmerkend aon 't Vietnamees alfabet is 't groet aontal diacritische teikes wat op vocaole kin veurkoume. Alle toene boete de ierste (*ngang*) weure gemarkeerd, meh teikes weure ouch gebruuk veur klaankkwaliteite oeterein te hawwe. Zoedoende kinne op ein lètter soms twie diacriete euverein veurkoume. Aon dit verzaodeg sjrifbeeld is gesjreve Vietnamees vrij gemekelek te herkinne, ouch veur wee de taol neet versteit.

De Vietnameze neume 't Latiens alfabet *Quốc ngữ* of *chữ Quốc ngữ*.

Klaanklier

De klaanklier vaan 't Vietnamees vertuint de mieste teikene vaan de taolboond boe 't bij huurt, neet in de lèste plaots mèt de Zuid-Chinese dialekte. 't Heet e vrij groet aontal vocaole en diftonge en eder syllaab heet ein vaan de in totaol zès toene. Syllabe kinne weure geslote mèt 'ne plosief, wat in 't Standaardchinees neet is meh in de Chinese dialekte die aon de grens mèt Vietnam klinke wel.

De spelling is soms neet direk logisch veur boetestaonders. Zoe kin de klinkerlengde aofhaange vaan de lètter die denao kump, of gebruuk me veur dezelfde klinkerkwaliteit gans aander teikes naomaote ze kort of laank is. Dit weurt dujelek oet de veurbeelde heioonder.

De klaanklier versjèlt per dialek. De hei besjreve klaanke zien die vaan de noordeleke dialekte ('t Tonkinees en 't Noord-Centraol dialek, zuug oonder), boe de standaardtaol 't ingste op leunt.

Vocaole

't Vietnamees kint nege monoftonge (einklaanke), boevaan 'rs twie weer oetgesplits kinne weure nao lengde. Die twie weure mèt versjèllende teikes gesjreve. Zoe krijg me de volgende èlf vocaole: *i/y* [i], *ư* [ɨ], *u* [u], *ê* [e], *ơ* [əː], *â* [ə], *ô* [o], *e* [ɛ], *a* [aː], *ă* [a] en *o* [ɔ].

De taol kint ouch centrerende en sletende diftonge. De ierste höbbe ummer 'ne geslote vocaol es ierste lid. Hun aontal is daodoor beperk tot drei: *ia/iê* [iə̯] *ưa/ươ* [ɨə̯] en *ua/uô* [uə̯]. De sletende diftonge kinne bekaans vaanaof ederen aandere vocaol. Mèt [w] es lèste lid zien dat *iu* [iw], *ưu* [ɨw], *êu* [ew], *âu* [əw], *eo* [ɛw], *ao* [aːw] en *au* [aw]. Mèt [j] es lèste lid heet me *ưi* [ɨj], *ui* [uj], *ai* [aːj], *ay* [aj] en *oi* [ɔj]. (**ơu* is theoretisch meugelek, meh kump neet veur.) Dit bringk 't totaol op achtien diftonge.

Tot slot heet me nog veer triftonge. Ze bestoon alleveer oet de combinatie vaan 'ne centrerenden diftong mèt e sletend lid. Zoe krijg me: *iêu* [iə̯w], *ươu* [ɨə̯w], *ươi* [ɨə̯j] en *uôi* [uə̯j].

Consonante

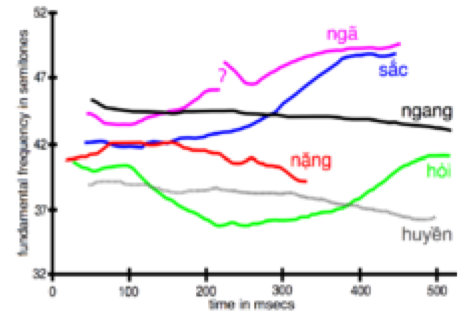
		Labiaol	Dentaol/ Alveolair	Retroflex	Palataol	Velair	Glotaol
Nasaol		*m* [m]	*n* [n]		*nh* [ɲ]	*ng/ngh* [ŋ]	
Plosief	**tenuis**	*p* [p]	*t* [t]	*tr* [ʈ]	*ch* [c]	*c/k/q* [k]	
	aspirata		*th* [tʰ]				
	implosief	*b* [b]	*đ* [ɗ]				
Fricatief	**stumloes**	*ph* [f]	*x* [s]	*s* [ʂ]		*kh* [x]	*h* [h]
	stumhöbbend	*v* [v]	*d/gi* [z~j]			*g/gh* [ɣ]	
Approximant			*l* [l]		*y/i* [j]	*u/o* [w]	
Tril			*r* [r]				

Wie me kin zien is de spèlling in modern ouge neet ummer intuïtief of logisch. Ierstens kump dat door d'n invlood vaan de veural Romaanse taole boe de jezuïete ze op baseerde. Zoe woort veur de klaank [k] bij veurkeur de *c* gebruuk en allein *k* gespèld wienie 'n *e* of *i* denao kaom en de oetspraok zoeget dus vereisde. Um diezelfde rei zuut me ouch de *qu*- veur de cluster [kw-], wie in oonder mie 't Italiaans en (soms) 't Portugees. Zier Portugees is ouch de spèlling *nh* veur de klaank [ɲ]. 't Gebruuk vaan *gh*- en zelfs *ngh*- wienie 'n *e* of *i* achter de lètter kump is daan weer typisch Italiaons: in die taol heet de -*h*- de functie um de oetspraok vaan de *g*- intak te laote, in 't Vietnamees heet ze evels geinen invlood op de oetspraok.

'n Wijer verklaoring is de veraanderde oetspraok vaan de taol. 't Teike *x*, noe wie [s] oetgesproke, stoont vreuger veur de klaank [ɕ], zoewie 't in 't Portugees ouch zouw weure geleze. *Ph* weurt door Europeaone zoewiezoe al gaw es [f] geleze, meh vreuger kloonk dao de geaspireerde plosief [pʰ], wat verklaort boeveur me neet veur de sumpelder *f* heet gekoze. Get soortgelieks gelt trouwens veur de *kh*: die kloonk in vreuger iewe wie [kʰ]. De lètter ꞗ is, wie bove al gezag, wel aofgesjaf wie de bijbehurende klaank ([β]) waor verdwene.

Toene

De noordeleke dialekte kinne zès versjèllende toene. In tegestèlling tot väöl aander toentaole weure ze in 't Vietnamees oetgesjreve.

De contoure vaan de Vietnamese toene wie ze in de moond vaan 'ne noordeleke spreker klinke.

naom	huugde	teike	veurbeeld	opnaome
ngang ('vlaak')	mid-vlaak	geint	*ma* 'geis'	0:00 / 0:00
huyền ('haangend')	lieg dalend	accent grave	*mà* 'meh'	0:00 / 0:00
sắc ('sjerp')	hoeg klummend	accent aigu	*má* 'wang'	0:00 / 0:00
hỏi ('vraogend')	pöttend	bovehäökske	*mả* 'graaf'	0:00 / 0:00
ngã ('toemelend')	hoeg klummend mèt breuk	tilde	*mã* 'peerd', 'code'	0:00 / 0:00
nặng ('zwoer')	lieg abrup vallend	oonderpunt	*mạ* 'riessjeut'	0:00 / 0:00

Merk op tot de inheimse naome veur de toene zelfverwiezend zien: ze besjrieve neet allein de huugde en contour vaan de toen, meh drage ouch alle zès perceis de toen die ze besjrieve.

Grammair

't Vietnamees is wie gezag 'n isolerende taol. Dit beteikent tot 't in weze gein morfologie heet: werkwäörd weure neet verveug, (veur)naomwäörd weure neet verboge. Zjus wie in 't Chinees heet 't door de iewe heer evels wel 'n neiging gegeve veur wortele aonein te pleke tot samestèllinge.

De syntaxis comfermeert ziech in 't gemein aon de volgorde SVO (oonderwerp - werkwoord - veurwerp), stèlt 't hoof veurop (markeerders koume nao 't gemarkeerde) en maak gebruuk vaan classificatore. Dit alles heet 't gemein mèt 't Chinees en aander taole oet de Zuidoos-Aziatischen taolboond. Wijer heet 't de neiging persoeneleke veurnaomwäörd weg te laote en vraogwäörd aon 't ind vaan 'n clausuul te stèlle - ouch dat zien dinger die in 't Chinees neet oonbekind zien.

Wie väöl Oos-Aziatische taole heet 't Vietnamees 'n oetgebreid taoletiquèt roond persoeneleke veurnaomwäörd. Ze weure dèks oet beleefheid of besjeieheid gans weggelaote (zuug direk bove), en es me ze wel gebruuk kin 'ne verkierde vörm soms hendeg oongepas of arrogant euverkoume, of zjus bevreemdend wèrke oonder femilie of vrun.

Vocabulair

Zjus wie aander taole oet de sinosfeer heet d'n iewelangen invlood vaan China gezörg veur e groet aontal Chinese lienwäörd. Veural op 't gebeed vaan wetensjap en bestuur - de taolregisters mèt hoeg aonzien - is e groet deil vaan 't lexicon vaan Chinese aofkoms. Me sjat tot 30 tot wel 60% vaan 't Vietnamees vocabulair oet Chinese lienwäörd of samestèllinge mèt minstens eine Chinese wortel besteit. Neet ummer zien die lienwäörd nog good te herkinne, umtot de klaank devaan is aongepas aon de Vietnamese taol, en sinds 't oontliene allebei de taole hunnen eige weeg zien gegaange. Zoe is oet 't Middelchinees 味 **mjɨjH* 't Vietnamees *vị* gewore, dewijl 't Mandarijn dao *mùi* zeet. Ouch de beteikenis is veraanderd: in 't Vietnamees beteikent dit woord 'reuk' of 'staank', in 't Chinees ieder 'smaak'.

Veur sommege zakes bestoon Chinese en inheimse begrippe nevenein. 't Heibove aongehaold veurbeeld vaan *mã* kin weure vertaold es *peerd* weure vertaold, es lienvertaoling vaan 't Chinees 馬. In alledaogs Vietnamees weurt dao evels dèkser *ngựa* tege gezag.

Vaan de Franse inminging tot aon 't ind vaan de koloniaolen tied heet de taol väöl Franse wäörd euvergenome, veural veur typisch Franse daan wel westerse zakes, wie *cà phê* 'kaffee' en *ô tô* 'oto'. 't Frans heet nog ummer 'n zeker positie in 't Vietnamees opebaar leve, meh veur groetsjaolege oontlieninge zörg dat neet mie. Allewijl lient 't Vietnamees mie wäörd oet 't Ingels, wie dat wereldwied 't geval is.

Dialekte

Franse oonderzeukers in de koloniaolen tied meinde drei hoofdialekte te herkinne, 't Tonkinees, 't Annamees en 't Cochinchinees. De dialekte umvatte respectievelek 't noorde, midde en zuie vaan 't land. Rillatief recint oonderzeuk heet 't Annamees in twie nui dialekgróppe opgebroke: 't Noord-Centraol Vietnamees en 't Midde-Vietnamees. Sommege oondersjeie ouch nog e Zuid-Centraol Vietnamees.

De dialekte loupe neet dramatisch oeterein, meh dujeleke versjèlle zien te hure. 't Tonkinees kinmerk ziech veural door 't samevalle vaan e paar foneme die in de standaardtaol nog oeterein weure gehawwe. *X* en *s* valle hei same in [s], *ch* en *tr* klinke allebei wie [t͡ɕ] en *r*, *d* en *gi* weure wie [z] oetgesproke. Op 't platteland geit de *n* daobij ouch nog in de *l* op (allebei [l] dus). Op aander gebeje vertuint 't Tonkinees get minder aofwiekinge. De toene weure hei zjus zoe oetgesproke wie bove besjreve, en ouch 't vocabulair steit kortbij de standaardtaol.

Veur de Noord-Centraol gróp gelt e bitteke 't umgekierde. De consonante zien dao zoeget dezelfde wie in de standaardtaol, meh in de toene zien mie aofwiekinge te oontdèkke. In sommege dialekte (beveurbeeld dat vaan Vinh) gief 't nog wel zès toene, meh mèt compleet aander huugdes en contoure es in 't Tonkinees, meh väöl aandere veuge *hỏi* en *ngã* same, dewijl sommege aandere *ngã* en *nặng* tot einen toen umwèrke. Zier opvallend zien ouch de lexicaol versjèlle, die doordinge tot in de elemintairste wäörd en mie es de fonetische versjèlle de verstoonbaarheid mèt zoewel noord es zuid in gevaor bringe: *mô* 'boe' tegeneuver *đâu*, *răng* 'boeveur' tegeneuver *tại sao*, *trốc* 'kop' tegeneuver *đầu*, *đọi* 'kómp' tegeneuver noordelek *bát* en zuielek *chén*, *nhớp* 'veis' tegeneuver noordelek *bẩn* en zuielek *dơ*. De mieste vaan dit soort wäörd deilt 't Noord-Centraol-Vietnamees mèt 't Midde-Vietnamees.

't Midde-Vietnamees is op fonetisch gebeed evels weer dujelek aanders. Diverse consonante weure hei samegeveug, meh weer gans aandere es in 't Tonkinees. *D*, *gi* en *v* valle hei same in [j]. Hiel opvallend is tot de Vietnamese diafoneme /k/ en /t/ neet oetereingehawwe weure: nao gelaank de fonetische umgeving

klinke ze wie [t], [k] of [kp]. 't Is hendeg zeldzaam tot die twie foneme samevalle; 'n aander veurbeeld is 't Hawaiiaans. Wijer heet ouch dit dialek vief toene; *hỏi* en *ngã* valle same. 'n Soortgelieke fusie is gebeurd tösse /n/, /ɲ/ en /ŋ/: die klinke alle drei wie [n], [ŋ] of [ŋm] aofhaankelek vaan de plaots in 't woord.

't Cochinchinees wiek neet zoeväöl aof vaan de aander dialekte. Dit kump umtot 't zuie vaan Vietnam pas rillatief laat door Vietnameze is gekoloniseerd. Euver 't algemein is de klaanklier die vaan 't Midde-Vietnamees (mèt alle bove besjreve fusies en dezelfde vief toene, zij 't mèt aander profiele) en 't vocabulair dat vaan 't Tonkinees. Oetzunderinge in 't vocabulair zien oonder mie *muỗng* 'lepel', boe 't noorde en 't midde *thìa* höbbe. De *r* kin op 't platteland nog opgoon in de *g* [ɣ]. Umtot sinds jaor en daag väöl noordelinge nao Ho Chi Minhstad trèkke, is dit dialek oonder touwnummenden Tonkinesen invlood gekoume en weure *x* en *s* ([s]) zoe good wie *ch* en *tr* ([ç]) dèks samegeveug. Ouch weurt soms de *v* es foneem herstèld.

Literatuur

Neve e vrij groet corpus aon oraol euvergedrage literatuur is in Vietnam iewelaank literatuur in 't Chinees gesjreve. Dees literair traditie bleef zelfs vrij algemein tot in d'n achtienden iew. Pas roond dezen tied weurt 't algemein um poëzie in 't chu nom, dus in 't Vietnamees te sjrieve. Eint vaan de ierste groete werke is 't gediech *Chinh Phụ Ngâm Khúc* vaan Đoàn Thị Điểm (1705-1748), die daoveur e Chineestaoleg werk vertaolde. Wel oersprunkelek is *Truyện Kiều* vaan Nguyễn Du (1765-1820) en 't werk vaan Hồ Xuân Hương (1772-1822). Nog väöl aander groeter en kleinder diechters wèrkde roond dezelfden tied. In de negentienden iew góng dees traditie wijer mèt oonder mie 't werk *Hạnh Thục ca* vaan Nguyễn Thị Bích.

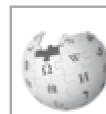
Mèt de koms vaan de Fransoze maakde neet allein 't Latiens sjrif zien entree, meh ouch westerse literatuurvörm wie de roman. Vrij bekind woort de roman *Số đỏ* vaan Vũ Trọng Phụng. Nao 't instèlle vaan 't communistisch bewind kraog de literatuur 't meujeleker; touwgestande beuk móste dèks es agitprop in deens vaan 't communisme stoon en 't werk vaan Phụng waor beveurbeeld langen tied es 'obsceen' verboje. Sinds de jaore tachteg is dat beleid versóppeld; tot internationaol erkinde werke heet dat nog neet geleid. Ouch in de Vietnamesen diaspora weurt gesjreve, al zien sommege oteurs intössen op 't Ingels of Frans euvergestap.

Bronne

Dit artikel is gebaseerd op 't corresponderend Ingelstaoleg artikel, en wel in dees versie (https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Vietnamese_language&oldid=939966162), zoewie op inkel aonligkende artikele.

Extern links

- Cursus Vietnamees op de Nederlandstaolege Wikibeuk
- VietnameseTaal.nl (http://www.vietnamesetaal.nl/), Nederlandstaolege website euver 't Vietnamees

D'r is 'n **Vietnamese editie** van Wikipedia, de vriej encyclopedie.